

Aalto-universitetet
Högskolan för konst, design och arkitektur
Arkitekturavdelningen

Kandidatarbete

Kollektivt boende och gemenskapligt boende -vad det är idag

07.05.2014

Ida Fraser

Skribent: Ida Fraser

Titel: Kollektivt boende och gemenskapligt boende – vad är det idag

Examensprogram: Arkitektur

Huvudämne: Bostadsplanering

Ansvarig lärare: Hannu Huttunen

Handledare: Pia Ilonen

Sidantal: 18

Språk: Svenska

Datum: 21.3.2014

SAMMANDRAG

Kollektivt boende och gemenskapligt boende är mer sociala boendeformer där invånarna strävar efter gemenskaplighet i grannskapet men fortfarande har sitt eget privata hem.

Kollektivt och gemenskapligt boende har under de senaste åren fått en viktigare roll i Finland. Speciellt gemenskaplighet i höghusboende i staden verkar vara eftertraktat. I och med att gemenskaplighet i boendet blivit mer aktuellt borde också terminologin klargöras eftersom det idag råder en osäkerhet bland människor om vad man egentligen menar med kollektivt boende och gemenskapligt boende, vidare vad skillnaden mellan dessa begrepp är. De nuvarande begreppen leder lätt till missförstånd och fördomar.

Genom byggemenskap har två olika kollektiva boenden, Loppukiri och Malta byggts i Helsingfors. De fungerar som exempel på kollektivt boende i dagens Finland. I det här kandidatarbetet studeras dessa projekt närmare för att fördjupa förståelsen för vilken betydelse byggemenskap har för gemenskapen i det kollektiva boendet.

Kollektivt boende och gemenskapligt boende kunde bli allt vanligare i framtiden eftersom det kan ge en lösning på flera samhällsrelaterade problem, såsom ensamhet och framtidens seniorboende.

Nyckelord: Kollektivt boende, Gemenskapligt boende

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning s. 6

Begreppen s. 9

1. Kollektivt boende – historia i Finland s. 11

2. Vad är kollektivt boende, vad är gemenskapligt boende? s. 16

2.1 Var gränsen mellan gemenskapligt och kollektivt boende går s. 18

2.2 Gemensamma utrymmen s. 21

3. Bygggemenskap som en metod att skapa gemenskaplighet s. 22

3.1 Allmänt s. 22

3.2 Hem i stan och Malta s. 24

3.3 Aktiiviset seniorit och Loppukiri s. 30

3.4 Framtiden s. 37

4. Avslutning s. 38

Källor s. 42

INLEDNING

I Finland är kollektivt boende långt mindre utbrett än i övriga Norden och Europa. Gemenskaplighet i boendet hittas tills vidare främst i så kallade specialboenden som studielägenheter och äldreboenden.

Under åren 1970-1980 blev kollektivt boende allt vanligare i bl.a. Danmark och Sverige vilket ledde till att boendeformen prövades på också i Finland. I Danmark och Sverige ökade efterfrågan på den här typen av boende medan den i Finland nästan helt glömdes bort under 90-talet. Byggekulturen i Finland har sett relativt likadan ut i årtionden, de byggda hustyperna varierar mycket lite. Bostadstyperna är få och vid köp av nybyggd lägenhet kan köparen inte påverka mycket annat än ytmaterialet. Det råder en allmän åsikt inom byggbranschen om att den kommande invånarens behov inte kan förutses och därför byggs det enbart standardlägenheter som passar majoriteten. (Rask, Timonen & Väliniemi 2008) Men under de senaste åren har ett behov av nya boendeformer samt intresset för kollektivt och gemenskapligt boende fått ett rejält uppsving. I och med en åldrande befolkning och en ökande andel enpersonshushåll (SVT: 2011) har man insett möjligheterna i kollektivt boende.

Känslan av gemenskap är för majoriteten av människorna ett grundläggande behov. Största möjligheterna till utbildning och jobb står att få i städerna vilket leder till att många människor i något skede av sitt liv blir tvungna att flytta till en stad. I en storstad är det omöjligt att komma nära varje människa man möter på gatan, därför reagerar människan genom att istället ta avstånd från andra människor runt omkring sig. Det här kan leda till en slags ensamhet som är mer total än på någon annan plats (Aro 2004). Ensamhet bland andra människor är värre än att vara ensam i ensamhet.

Kunde kollektivt boende vara ett svar och en lösning på ökande ensamhet?

Gemenskaplighet i boendet kan finnas i många olika former men kännetecknande är gemenskapligheten som råder bland invånarna, gemensamma utrymmen och gemensamma aktiviteter. I den här uppsatsen betraktas kollektivt boende och gemenskapligt boende där gräsen mellan privat och gemensamt är tydlig. Kollektiva boenden där faciliteter såsom kök och badrum inte finns i det privata hushållet utan delas av alla invånare lämnas i det här arbetet utanför ämnet. Meningen är att betrakta gemenskaplighet i boende som den vardagliga företeelse det är.

Syftet är att diskutera vad kollektivt boende är i dag och jämföra dess olika former och förutsättningar. Vad är det som egentligen definierar kollektivt boende? Var går gränsen mellan kollektivt boende och gemenskapligt boende? Vidare betraktas modernt kollektivt boende i Finland genom exempel på nyligen byggda kollektiva boenden (Loppukiri, Malta). Genom att undersöka dessa exempel kan en helhetsbild av situationen idag uppnås och således det framtida behovet förutspås. Intresset ligger främst i möjligheterna med kollektivt boende i stadsmiljö och kollektivhus.

Anna Helamaa och Riikka Pylvänen har gjort en omfattande undersökning om stegen mot kollektivt boende. Genom att undersöka olika kollektiva boenden i Europa och Finland ur olika perspektiv har de lyckats framställa en bra bild av läget för gemenskaplighet i boendet idag. Verket heter *Askeleita kohti yhteisöasumista*, och har varit en av de viktigaste källorna för detta arbete. I övrigt har olika artiklar som behandlar det kollektiva boendets olika nyanser fungerat som informationskällor.

Tuulenkylä. Rödvida facader i grönskande miljö. På gården ordas det fest.

1. KOLLEKTIVT BOENDE - HISTORIA I FINLAND

Den moderna formen av kollektivt boende tog form i Nordeuropa (Danmark, Holland och Sverige) Under 1970-talet. I Danmark uppstod boendeformen som en motreaktion till förortsboende. Tätt och lågt boende med möjligheter för gemenskap och umgänge bland invånarna blev ett alternativ till opersonliga betonghögskvarter i utkanten av städerna. I Sverige å sin sida stöddes kollektivt boende mest aktivt av kvinnor och feministiska rörelser som såg boendeformen som en potentiell lösning på hur kvinnor skulle kunna kombinera arbetsliv och familjeliv (Vestbro 2012). I Finland fungerade från och med 1982 Naisten rakentavan asumisen yhdistys ry. – Kvinnornas bygga och bo förening rf. Föreningen strävade mot att sammanföra boende, vård, arbete och fritidsaktiviteter till närområdet, för att kvinnor, äldre och barn skulle ha en enklare vardag. (<http://www.eurofem.org/NARA>) I Finland fick ändå inte kollektivt boende samma fotfäste som i övriga Nordeuropa. Vad det beror på är svårt att säga. En förklaring kan vara det typiska boendeidealet i Finland som är ett egnahemshus på egen tomt (Nupponen, 2008). Det här går hand i hand med att finländarna ofta beskrivs som tysta, lite inåtvända och som människor som uppskattar sitt eget utrymme.

Helt utan försök på kollektivt boende har ändå inte Finland varit. Det har alltid funnits grupper av bekanta eller vänner som velat bo nära sina medmänniskor men ändå privat i sitt eget hem (Ylen elävä arkisto: Yhteisöllinen asuminen). Inför bostadsmässan i Jyväskylä år 1985 tillsatte man en arbetsgrupp som skulle undersöka och planera ett kollektivt boende som en del av mässan. Resultatet var Tuulenkylä, två loftgångshus med 28 lägenheter, gemensamma utrymmen och ett dagis. Tuulenkylä var ett av de första moderna, organiserade kollektiva boendena i Finland och det första som fick statligt lån för byggandet.

I Tuulenkylä har varierande former för gemensam aktivitet fungerat under årens lopp. Gemensamma bastuturer ordnas två kvällar i veckan och gemensamma måltider några gånger om året. Genom talkoarbete tar invånarna tillsammans hand om fastigheterna och de gemensamma utrymmena utomhus, och vid sidan av arbetandet ordnas fester för alla. Daghemmet har fungerat sedan det byggdes och även om största delen av barnen nuförtiden kommer från närtrakten har ändå invånarna i Tuulenkylä förtur till platserna ifall de vill. (<http://koti.tnnet.fi/tuulenkyla/Yhteisollisyys/index.html>).

Sedan 80-talet har några fler kollektiva boenden byggts och fungerat i Finland. Till dem hör bland annat:

- **Vastatuuli**
Radhus i Jyväskylä byggt 1991. Uppföljare till Tuulenkylä.
- **Kotipehku**
Radhus i Tammerfors byggt 1992. En skild byggnad rymmer de gemensamma utrymmena.
- **Hiidenkuias**
Loftgångs- och radhus i Uleåborg byggt 1993. En gemensam planeringsprocess har resulterat i en trivsamt grannskap som tar barnen i beaktande och har flera hobby- och fritidsutrymmen.
- **Olkahisten, Hiidenkivi**
Grannskap byggt 1994, bestående av 12 trähus av varierande storlek och typ i närheten av Tammerfors. Invånarna strävar efter en god gemenskap.
- **Bromarvs ekoby, 2004-2008**
Bromarvs Martaförenings byggprojekt bestående av 20 stycken småhus i Bromarv. Strävar efter ett hållbart och ekologiskt sätt att bo på.
- **Loppukiri**
Höghusboende för seniorer byggt 2006 i Helsingfors. Strävar genom gemenskap efter att trygga en värdig och aktiv ålderdom.
- **Annikki**
100 år gammalt trähuskvarter med en lång tradition av aktivt och gemenskapligt boende. Traditionen har fortsatt i och med att Tammerfors stad sålde kvarteret år 2007 till Annikin Tähti ry som arbetar för gemenskaplighet i boendet. Restaurerades 2011-2012.
- **Malta**
Föreningen Hem i stans först realiserade byggprojekt. Höghus som stod färdigbyggt 2013 i Helsingfors. Danska och svenska former av kollektivt boende har stått som modell för Malta.
- **Omatoimi**
Seniorboende i trähöghus i Saarijärvi. Byggandet börjar i April 2014. Strävar efter att genom gemenskap trygga en självständig, värdig och aktiv ålderdom.

I det här arbetet kommer Malta och Loppukiri betraktas närmare eftersom de är utmärkta exempel på lyckade projekts som utförts i stadsmiljö.

Under 2000 talet fick kollektivt boende efter en paus på cirka 10 år ett nyväckt intresse. Speciellt gemenskaplighet i stadsboendet eftertraktas och nya former för kollektivt boende växer fram. I Askeleita kohti yhteisöasumista lyfter Helamaa och Pylvänen fram faktumet att kollektivt boende kan vara en lösning på aktuella utvecklingsfrågor inom boende. Kollektivt boende kan vara svaret på hur och var den åldrande befolkningen kunde bo, på bostadsbristen bland unga och på hur invånarna skall fås intresserade av sin egen omgivning och ta del av samhällsplaneringen.

Den största möjligheten med kollektivt boende i höghusformat, kollektivhus, är att invånarna faktiskt får en möjlighet att påverka på hur de själva vill bo, och att få kontakt med de människor som de lever i närheten av.

1. Annikki 2. Hiidenkias
3. Hiidenkivi 4. Hiidenkias
5. Kotipehku 6. Tuulenkylä
7. Bromarv ekoby 8. Hiidenkivi

2. VAD ÄR KOLLEKTIVT BOENDE, VAD ÄR GEMENSKAPLIGT BOENDE?

Kollektivt boende börjar oftast genom ett gemensamt intresse hos en mindre eller större grupp människor. Ett gemensamt intresse kan vara en önskan om att bo i en trygg miljö eller att leva på ett hållbart sätt. Målet är sådant som uppnås bäst i en gemenskap. Gränsen mellan kollektivt och gemenskapligt boende är egentligen inte så entydig. Kollektivt boende kan betraktas som en mer organiserad form av gemenskapligt boende som kännetecknas av följande tre faktorer.

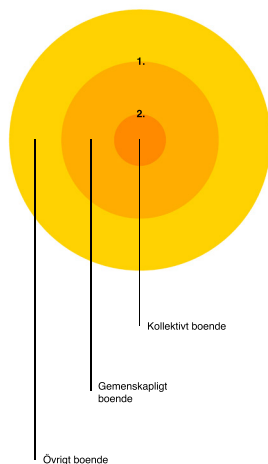
- **Gemensam aktivitet:** en del av de till boendet tillhörande fritidsaktiviteterna görs tillsammans
- **Gemensamma utrymmen:** Invånarna har inomhus och/eller utomhus gemensamma utrymmen som de tillsammans förfogar över
- **En gemenskaplig organisation:** Strävandet till gemenskaplighet är inbyggt i det fysiska (gemensamma utrymmen) och/eller organisatoriska strukturen, och medför därför vissa förpliktelser och ansvar för invånarna

(Helamaa, Pylvänen, Askeleita kohti yhteisöasumista 2012, översatt)

Gemenskapligt boende omfattar således också de sociala boendeformer som inte uppfyller alla tre punkter. Speciellt punkt 3 skiljer kollektivt boende från övrigt gemenskapligt boende. Samhörigheten och gemenskapen är inte slumpmässig utan organiserad och med eftertanke eftersträvad av gemenskapen i det kollektiva boendet. Såväl verksamheten som de gemensamma utrymmena är resultat av medveten planering. Gemenskaplighet värdesätts och eftersträvas som en positiv del av boendet, men det betyder inte att privatlivet skulle vara mindre viktigt. Det privata utrymmet och livet är en minst lika viktig del av kollektivt boende som gemenskapligheten. Alla skall ha en möjlighet att dra sig tillbaka och få vara i fred och det här förstås av de övriga invånarna. Brist på privatliv är snarare ett problem i kollektivt boende än en fördel (Williams, 2005). Graden av gemenskaplighet kan variera mycket mellan olika kollektiva boenden men är ändå alltid organiserad och baserar sig på fri vilja. Motiven för att bo i eller flytta till ett kollektivt boende kan vara olika. Ofta är viljan att bo på ett lite mer socialt sätt än normalt tillräckligt för att ta beslutet om att bo i kollektivt boende. Att känna att man är en del av en gemenskap där alla känner varandra ökar också trygghetskänslan. Ekologiska värderingar har också medfört ett intresse för kollektivt boende. Ett exempel på detta är de ekobyar som grundats runt om i Finland. Det gemensamma intresset för en ekonomiskt och socialt och hållbar framtid kan skapa grunden för gemenskapen.

2.1 Var gränsen mellan gemenskapligt och kollektivt boende går

Ett kollektivt boende är ett bostadsområde eller höghus där varje invånare har sin egen lägenhet. Dessutom förfogar de tillsammans över gemensamma utrymmen där gemensamma aktiviteter kan realiseras. Gemenskapen är eftersträvad och organiserad. Till ett gemenskapligt boende kan räknas ett bostadsområde där det inte nödvändigtvis finns någon organiserad gemenskap, men där gemenskapen ändå har vuxit sig stark i och med gemensamma fester, fritidsaktiviteter, barn som leker tillsammans på en gemensam gård eller dylika omständigheter. Men hur stark är egentligen gränsen, kan den överhuvudtaget dras? Helamaa och Pylvänen gör en bra illustration av boendeformernas gränsande och relation till varandra med hjälp av en cirkel. Mitt i cirkeln hittas kollektivt boende som är den minsta andelen av allt boende. Kollektivt boende är dock också en del av gemenskapligt boende som i cirkeln både omger och omfattar det kollektiva boendet. Kollektivt boende är alltså en mer definierad form av gemenskapligt boende. Den yttre delen av cirkeln representerar det resterade boendet där ingen form av gemenskaplighet förekommer, vilket också är den största delen. Gränstorna cirkelarna emellan definierar skillnaderna. Gränsen mellan allt boende och gemenskapligt boende definieras av en högre grad av gemensamma aktiviteter bland invånarna medan gränsen till kollektivt boende går då gemenskapligheten blir organiserad och invånarna bär ett ansvar för att upprätthålla denna. Den här förenklade illustrationen ger en bra bild av förhållandet mellan de olika boendeformerna. Gränsen finns men den är otydlig.

1. Gemensam aktivitet utöver det normala
2. Eftersträvad och inbyggd gemenskap, invånarna har ansvar och förpliktelser

Bilden är gjord enligt modell från Askeleita kohti yhteisöasumista.

Gemenskapligt boende omfattar egentligen all form för boende där det sociala umgänget mellan invånarna är naturligt och där det existerar en gemenskap. I ett gemenskapligt boende behöver det inte finnas några regler eller förpliktelser, gemenskapen baserar sig på människors spontana initiativ till att ta kontakt med sina grannar/människor som bor nära en. Det kan handla om talkon, filmkvällar eller joggingturer som görs tillsammans med grannarna. Gemenskapen behöver inte vara uttänkt och eftersträvad och det finns inte heller några som helst garantier för en fortsatt existerande gemenskap bland invånarna, eftersom att det inte ställs några förväntningar eller krav på ny inflyttare. Det beror alltså fullständigt på hurdan typ av människor det just på en viss tidpunkt bor i ett och samma grannskap.

Genom att vara delaktiga i planeringen kan en fortsatt gemenskap skapas bland invånarna. Här en bild från en gårdsfest vid ett höghus i Arabia. Lägenheterna byggdes som 5 m höga råutrymmen, som invånarna själv fick planera och bygga som de ville. Alla genomgick självklart sin egen planeringsprocess men eftersom att alla befann sig i samma situation där de skulle slutföra sina egna lägenheter skapades det kontakt bland invånarna. Även om inte gemenskapen är planerad så finns den, ett gott exempel på gemenskapligt boende.

2.2 Gemensamma utrymmen

Gemensamma utrymmen som finns till för alla är en förutsättning för att en gemenskap skall kunna existera. I detaljplanerna för Majstranden i Arabia, Utterkajen på Busholmen och Sumparn krävs en areal motsvarande 1,5 % av tomtens våningsyta för hobby-, klubb-, och allmänna utrymmen. 1,5 % verkar alltså i tätbebyggda områden vara dagens norm andel av tomtens våningsyta. De gemensamma utrymmena i kollektiva boenden tenderar att vara större än så, och ofta också mer personligt planerade och attraktivt inredda för att locka till användning.

Man kan i dagens läge utgå ifrån att alla höghusnybyggen i Helsingfors har gemensamma utrymmen. Ändå betyder inte existensen av gemensamma utrymmen att de skulle användas eller automatiskt skapa gemenskaplighet bland invånarna. Ofta kan de gemensamma utrymmena vara planerade så att de är lätta att undvika och inte egentligen nära någon av invånarna. Ofta finns till exempel gemensamma bastu-utrymmen i källarvåningen av ett höghus vilket inte uppfattas som särskilt triveligt eller lockande.

Större vikt borde alltså läggas på planeringen av gemensamma utrymmen men viktigt vore också att de kommande invånarna fick möjlighet att delta i planeringen av dem för att utrymmena kunde bli mer personliga och användbara.

3. BYGGGEMENSKAP SOM EN METOD ATT SKAPA GEMENSKAPLIGHET

3.1 Allmänt

Gemenskaplighet kan skapas på många sätt men en viktig del kan vara invånarnas involvering i planeringen i ett tidigt skede av projektet. Planeringsskedet kan alltså vara det bästa skedet att lära känna de kommande invånarna och skapa det förhållande med de människor man snart skall bo med som behövs för en lyckad gemenskap. Bygggemenskap är inte direkt något nytt fenomen. Under 1900-talets början byggdes nästan alla hus som bygggemenskaper och det var inte ovanligt att grupperna hörde till någon organisation, förening eller arbetarsamfund vilket ledde till en gemenskap på ett högre plan (Nupponen 2008). Snart insåg affärsmän möjligheten i att låta bygga höghus för att sedan sälja eller hyra ut lägenheterna till andra. Under 1930-talet försvagades invånarnas möjligheter att påverka byggprocessen i större byggen och den traditionen håller i sig än idag.

3.1 Hem i Stan och Malta

Hem i stans första projekt är kollektivhuset Malta. Som modell för Malta stod den danska och svenska modellen för kollektivt boende (Korpela, 2014). Resultatet är ett höghus bestående av 61 bostäder och rejäla gemensamma utrymmen på Busholmen. Huset stod klart i november 2013.

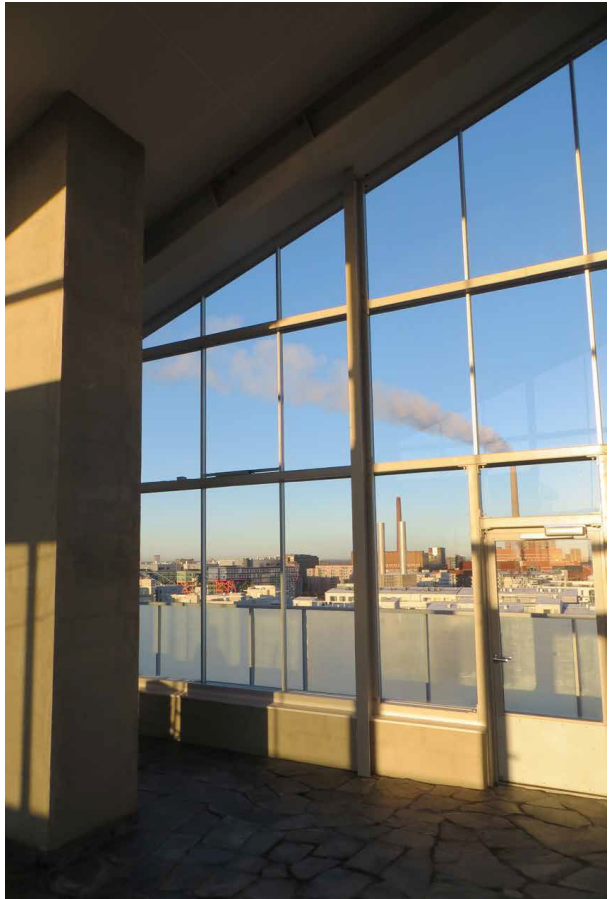
Koti kaupungissa ry – Hem i stan rf är en förening som grundades 2007 för att *”främja höghusboende i staden som en social och en ekologisk livsstil”* (www.hemistan.fi). Föreningen angriper den finska traditionella idealet om eget hus på egen tomt med potatisland på bakgården, också i stan. Föreningen menar att den här drömmen lett till att de finska städerna spritt ut sig på onödigt stora områden där man fortfarande är beroende av bil för att ta sig till jobb eller skola. Hem i stan samlar information, gör undersökning och för en allmän diskussion planerar och förverkligar gemenskapliga byggprojekt i Helsingfors.

Maltas invånare flyttade in i november 2013, men största delen av invånarna hade redan flera år tidigare börjat lära känna varandra i och med planeringen av huset och förverkligande av projektet. En invånare, ”Timppa” skriver i sin blogg:

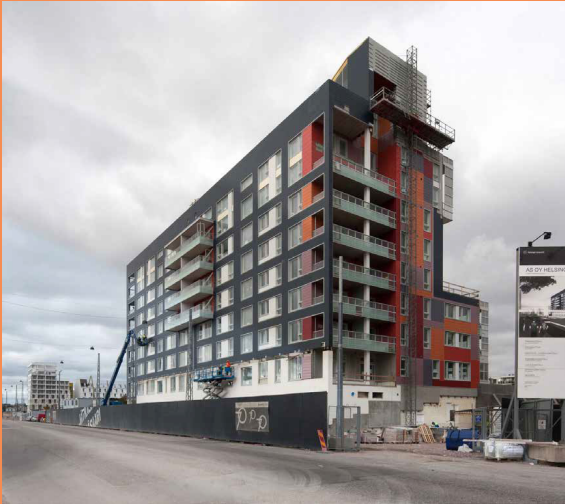
”Olen asunut nykyisessä kerrostaloasunnossani noin parikymmentä vuotta. Maltalaisten kanssa olen nyt muutamassa kuukaudessa ollut tekemisissä paljon enemmän kuin nykysten naapurien kanssa koko tuona aikana. Näyttää yhteisöllisyys toteutuvan ihan lupaavasti.”

(<http://timppa.blogaaja.fi/moikka-maailma>)

Malta fungerar som ett gott exempel på hur ett kollektivt boende kan startas i dagens läge, där själva planeringen utgör grunden för den kommande gemenskapen. Malta har stått klart i några månader och gemenskapligheten börjar där ta sin form. Till de gemensamma utrymmena hör ett allmänt vardagsrum och tre stora bastun av vilka två är av en större typ där det sex kvällar i veckan ordnas allmänna bastuturer. Det finns också en gemensam matsal med tillhörande kök där gemensamma måltider ordnas tre gånger i veckan. De gemensamma måltiderna har ordnats i ca två månader och deltagarantalet under en vanlig måltid har legat kring 50 av 120 invånare. All gemensam verksamhet är helt frivillig, det finns inget tvång att delta, men det förväntas att den som valt att bo i Malta vill delta i den gemensamma verksamheten. (Korpela, 2014)

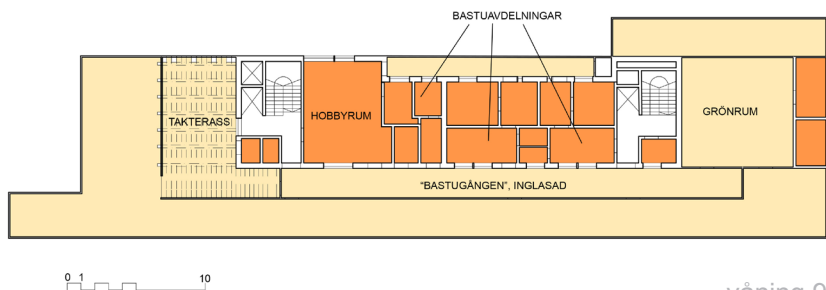

Ovan: Matsal på första våningen. Nedan: Vy från grönummet

Malta byggdes i byggemenskap, de kommande invånarna knöt ett avtal, Sopimus Asunto Oy, till följd av vilket de förband sig till projektet. I och med avtalet kunde gruppen anställa arkitekt, projektledare, byggkonsult och specialplanerare för olika områden. Projektets praktiska arrangemang föll på projektledaren. Samtliga anställda knöt ett avtal med det kommande andelsbolaget, As Oy Helsingin Malta, som förband dem att utföra såväl planerings- som byggprocess tillsammans och i samförstånd med de kommande invånarna, alltså As Oy Helsingin Malta. Andelsbolaget grundades slutligen då alla lägenheter blev reserverade, i oktober 2011. Månatliga planeringsmöten hölls från och med november 2010 där planerare, projektledaren, byggkonsulten var närvarande. Förutom planeringsmöten ordnade malteserna olika evenemang och fester för att lära känna varandra bättre. (Paalimäki, Pollock, 2013)

Bottenplaner som visar de gemensamma utrymmena i Malta

våning 9.

våning 1.

Bilderna är riktgivande.

3.3 Aktiiviset seniorit och Loppukiri

Under planeringen av Loppukiri, var invånarna aktiva i planeringsprocessen. Föreningen Aktiiviset seniorit, grundades år 2000 och arbetar för att *"befrämja den åldrande befolkningens och åldringars välmående, hälsa, initiativförmåga och meningsfulla liv"* genom gemenskapliga byggprojekt såsom kollektivhuset Loppukiri 2006 i Arabia-stranden(<http://aktiivisetseniorit-fi.directo.fi/loppukiri/>). Till skillnad från Malta finns det vissa krav man måste uppfylla för att kunna flytta in till Slutspurten. För att få flytta in i huset skall man vara minst 48 år fyllda och som en del av gemenskapen har man vissa förpliktelser. Gemensam matlagning och städning är exempel på aktiviteter som tillhör boendet i Slutspurten. Det gemensamma intresset hos invånarna, en förbättrad livskvalitet också under ålderdomen, har lett till en hög grad av gemenskaplighet. Höghuset har gemensamma utrymmen i både nedersta och översta våningen. I första våningen finns den gemensamma matsalen med tillhörande kök, bibliotek, vardagsrum, arbetsrum och tvättstuga. I översta våningen hittas en gymnastiksal, gästrum och bastuutrymmen med tillhörande vardagsrum (Helamaa, Pylvänen 2013). Genom att placera de gemensamma utrymmena i både översta och nedersta våningen ville man se till att de gemensamma utrymmena fanns nära alla.

Sjäva byggprocessen var möjlig tack vare en enorm iver bland de kommande invånarna. Vid de första initiativtagandena till att få en tomt för byggandet var planerna på en mycket lös basis och främst baserade på en vild dröm om ett alternativt boende under ålderdomen. Föreningen hade inte grundats då de första närmandena till stadsplaneringskontoret gjordes (Dahlström, Minkkinen 2009). Gemenskapen byggdes samtidigt som själva huset restes.

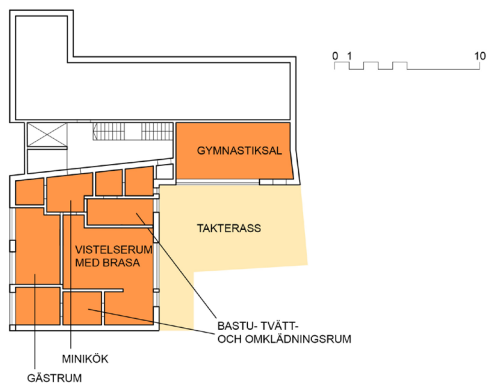
Loppukiri.

Kollektivhuset Färdknäppen i Sverige stod från första början som modell och inspiration för Loppukiri. De kommande invånarna beantade sig med Färdknäppen genom en resa till Sverige, där också planerarna var närvarande. Under byggprocessen deltog också invånarna i kurser där de fick lära sig vad kollektivt boende egentligen innebär och hur man på bästa sätt skapar en gemenskap.

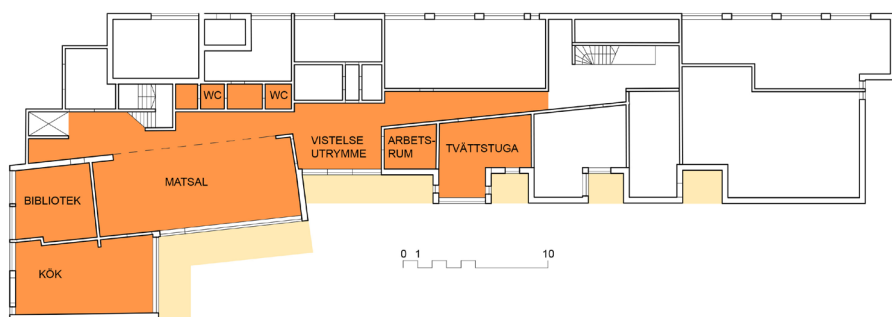
Loppukiri är inte ett åldringshem eller ett vårdhem utan ett hus där äldre människor kan bo och leva tryggt och ha hjälp nära till hands då det behövs. Ingen anställd personal finns, utan middagar, talkoarbeta och städning sköts av invånarna själva, tillsammans. På det här sättet aktiveras invånarna och ingen behöver vara ensam.

Bottenplaner som visar de gemensamma utrymmea i Loppukiri

våning 7.

våning 1.

Bilderna är riktgivande.

Takterass

Gemensam matsal

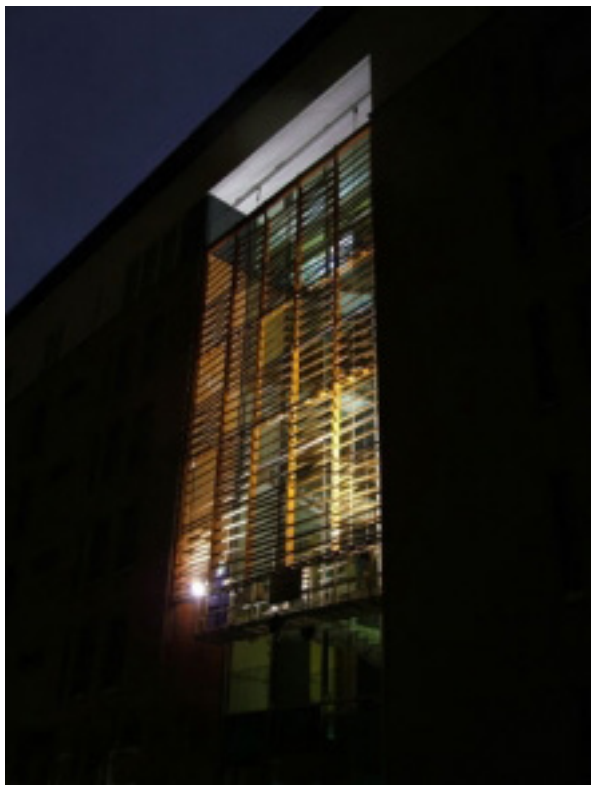

Upp från stranden mot huset

Gemensamt vardagsrum

Gemensam matlagning och gemensamma utrymmen i Loppukiri.

3.3 Framtiden

Både föreningen Hem i stan och Aktiiviset seniorit har redan satt igång sina nästa projekt. Byggemenskap i den här storleksklassen har gjort ytterst få gånger i Finland tills vidare. En orsak är att det ännu i början på 2000-talet inte tilläts att överlåta stadens tomter till grupper av privatpersoner som ville bygga höghus. Tomtöverlåtning till privata grupper slopades år 1960 då man lade märke till att många grupper som fick tomt byggde kommersiell verksamhet på tomten i stället för att använda den till eget bruk, alltså boende. I det nuvarande regeringsprogrammet finns ett mål om att förbättra möjligheterna för gruppuppförande. Vidare bearbetas för tillfället lagstiftningen som berör byggemenskap för att underlätta kommande processer (Paalimäki, Pollock 2013).

Slutspurten och Malta har varit pionjärprojekt som banat väg för kommande gruppuppförande och därmed också kollektiva boenden och gemenskapliga boenden. Det verkar vara så att om man vill skapa ett kollektivt boende, speciellt i frågan om höghusboende i stan, ger byggemenskap en bra grund för den kommande gemenskapen.

4. AVSLUTNING

Modernt kollektivt boende är i dagens läge mycket aktuellt. Kollektivhus som byggts genom byggemenskap har börjat ta sin nya form i Finland. Resultaten av dessa pionjärprojekt verkar vara mycket lyckade och intresset för kommande projekt stort. Byggemenskap och kollektivt boende verkar gå hand i hand. Genom byggemenskap kan de kommande invånarna relativt lätt lära känna varandra under planerings- och byggprocessen. I och med statens stöd och beredande av lagförslag som underlättar byggemenskap verkar det som om tiden är mogen för den här typen av byggprojekt. Övriga parter i byggbranschen såsom byggherrar och entreprenörer följer också sakta men säkert med i utvecklingen där de kommande invånarna vill ha större möjligheter att påverka de lägenheter de köper. Även om utveckling sker mot det bättre är det fortfarande mycket som skall hända inom byggbranschen för att projekt såsom byggemenskap skall kunna förlopa smidigt och smärtfritt. Genom byggemenskap har de använda exemplen Loppukiri och Malta skapat en organiserad och eftersträvad gemenskap som klassar boendeformen som kollektivt boende.

Men varför behöver man egentligen dra en gräns mellan kollektivt boende och gemenskapligt boende? Gemenskapligt boende omfattar egentligen all form för boende där det sociala umgänget mellan invånarna är naturligt och där det existerar en gemenskap. I ett gemenskapligt boende behöver det inte finnas några regler eller förpliktelser, gemenskapen baserar sig på människors spontana initiativ till att ta kontakt med sina grannar/människor som bor nära en. Det kan handla om talkon, filmkvällar eller joggingturer som görs tillsammans med grannarna. Gemenskapen behöver inte vara uttänkt och eftersträvad och det finns inte heller några som helst garantier för en fortsatt existerande gemenskap bland invånarna, eftersom att det inte ställs några förväntningar eller krav på ny inflyttare. Det beror alltså fullständigt

på hurdan typ av människor det just på en viss tidpunkt bor i ett och samma grannskap. Att klassa ett hus eller bostadsområde som kollektivt säkerställer kanske till en viss grad en kontinuerlig gemenskap. Sist och slutligen är det ändå upp till var och en individ att upprätthålla och stärka gemenskapen på den plats man lever.

Olika termer för kollektivt och gemenskapligt används kors och tvärs och kan ha väldigt olika innebörd. Termer som bogemenskap, gemenskapsboende, kollektivboende, bo kollektivt och bo i kollektivhus är några av de termer som används för att beskriva i princip samma sak. Dessa borde fastslås för att undvika missförstånd och klargöra vad man egentligen syftar på.

Inom byggbranschen finns det oftast en rådande trend med vilken man försöker sälja idéer och planer. Orden ekologisk och hållbar var länge stora säljare i och med en större medvetenhet om globala miljöproblem. Idag har gemenskap blivit ett ord med vilket man försöker berika projektidéer. Till exempel är det inte sällan man ser tävlingsbidrag i arkitekturtävlingar som hävdar att ett gemensamt utrymme automatiskt leder till gemenskap. Gemenskaplighet utgår ifrån människan själv och om en grupp av människor är intresserade av att tillhöra en gemenskap. Det borde diskuteras mer hur man verkligen i praktiken kunde eftersträva t.ex gemenskaplighet. Vad i själva planeringen främjar gemenskap på riktigt? Är lösningen att göra kommande invånare mer delaktiga i planeringsprocessen? Det är sist och slutligen enbart frågan om att bo på ett sätt där man känner sin granne och är trygg i sin levnadsmiljö.

De som vill bo i kollektivt boende, alternativt starta ett kollektivt boende möter på många motgångar. Exemplet Malta på Busholmen fick sitt namn dels för att Malta på finska betyder att vara tålmodig. Processen är lång, i Maltas fall tog det sex och ett halvt år och kräver därför

mycket tålamod av sina kommande invånare.

Kollektivt boende är en intressant lösning på socialt stadsboende och kunde som nämnt ge en lösning på många olika problem. Slutspurten har hittat en lösning på ett välfungerande seniorboende men Malta byggdes för människor i alla åldrar utan tanke på en viss grupp och bostäderna är ägobostäder. Intressant kunde vara att se hur kollektivt boende kunde utvecklas ytterligare så att också mindre bemedlade och studeranden ekonomiskt kunde ha en realistisk möjlighet att bo i ett kollektivt boende.

KÄLLOR

Litteratur

- Aro, Jari (2011). *Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. I verket: Kangaspunta, Sep po (toim.). Yksilöllinen yhteisöllisyys, Avaimia yhteisöllisyyden muu toksen ymmärtämiseen.* Tampereen Yliopistopaino Oy. Tammerfors 2011.
- Helamaa A, Pylvänen R. *Askeleita kohti yhteisöasumista – Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamista.* Tampereen Teknillinen yliopito. Arkkitehtuurin laitos. Asuntosuunnittelu. Julkaisu 6. ISBN 978-952-15-2981-8 (tryckt)
- Dahlström, Minkkinen. *Loppukiri - Vaihtoehtoista asumista seniori-iässä,* Wernar Söderström Osakeyhtiö. Helsingfors 2009
- Nupponen, Terttu 20XX. *Omatoiminen ryhmärakentaminen, Asuttasiinko tosin? Kaupunkiasumiesem uusia konsepteja kartoittamassa.* II Urbaanin asumisen potentiaali. URBA, Aalto Yliopisto. Tillgänglig: http://www.urba.fi/sites/default/files/pdf-artikkelit/YTKB9507_Nupponen.pdf
- Marcus, C.C. *Site planning, building design and a sense of community: an annlysis of cohousing schemes in Denmark, Sweden and the Netherlands.* Journal of Architectural & Planning research, Vol 17 Issue 2, 2000, pp. 146-163. ISSN 07380895
- Paalimäki, Tulla & Pollock, Eric 2013. *Ryhmärakennuttamalla unelmista totta – As Oy Helsingin Malta.* Ympäristöministeriön raportteja 31. Miljöministeriet, Helsingfors. Tillgänglig: <http://www.ym.fi/julkaisut>. ISBN 978-952-11-4231-4 (PDF)

Sundström, Mats-Peter 2008. Institutet för de svenska språken.
Tillgänglig: <http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=2921>
(Hänvisad 18.2.2014.)

Vestbro, Dick Urban 2012. *Saving by sharing – Collective Housing for Sustainable Lifestyles in the Swedish context*. Paper for the 3rd International Conference on Degrowth for dEcological Sustainability and Social Equity, Venice, 19th – 23rd September 2012

Williams, J. 2005. *Designing Neighbourhoods for social interaction: The case of cohousing*. London, UK, Journal of Urban Design,
Vol. 10. No. 2, pp. 195-227

Informationskällor på nätet

Aktiiviset seniorit ry. Tillgänglig: <http://aktiivisetseiniortit.fi/>
(hänvisad 13.3.2014.)

Koti kaupungissa – Hem i stan. Tillgänglig: <http://www.hemistan.fi>
(hänvisad 13.3.2014.)

Färdknäppen – ett annorlunda kollektivhus.
Tillgänglig: <http://www.fardknappen.se> (hänvisad 13.3.2014.)

Naisten Rakentavan 'Asumisen Yhdistys.
Tillgänglig: <http://www.eurofem.org/NARA/>

Tuulenkyä, Yhteisöjä.
Tillgänglig: <http://koti.tnnet.fi/tuulenkyä/Yhteisollisyys/index.html>
(hänvisad 13.3.2014.)

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [nätupplaga].
ISSN=1795-8121. 2008, 4. Tulorot ja asuminen Euroopan maissa
(Uppdaterad 20. 5. 2010). Helsingfors: Statistikcentralen.
(Hänvisad 21. 2. 2014). Tillgänglig: http://www.stat.fi/til/tjt/2008/tjt_2008_2010-05-20_kat_004_fi.html

Ylen elävä arkisto: Yhteisöllinen asuminen. Tillgänglig:
http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/yhteisollinen_asuminen_ei_tar_koita_ena_hippikommuunia_78702.html#media=78678

Detaljplaner

Detaljplan, förslag, Sumparn. Tillgänglig:

http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2013/Ksv_2013-12-03_Kslk_33_El/373319F8-0A12-478F-93DA-966212159699/Liite.pdf

Detaljplan, förslag Nätholmen. Tillgänglig:

http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2011/Ksv_2011-03-03_Kslk_06_El/D9D9CAC1-D3F7-4F0F-95E8-E5FF2845CB7C/0954_1_06_kaavaluonnos.pdf

Detaljplan, förslag, Utterkajen. Tillgänglig:

http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2010/Ksv_2010-06-10_Kslk_20_El/B110063B-12A0-4845-A35B-879D9125B5EE/Saukonlaituri_luonnos_100610.pdf

Detaljplan, Majstad. Tillgänglig:

http://www.arabianranta.fi/images/stories/sonjanen/060427_ak_pohjoisosa_11499s.jpg

Detaljplan, Majstad. Tillgänglig:

http://www.arabianranta.fi/images/stories/sonjanen/060511_AK_muutos_Toukola.jpg

Hemsidor för kollektiva boenden

Kotipehku. Tillgänglig: <http://www.kotipehku.net>

Hiidenkuias. Tillgänglig: <https://sites.google.com/a/wmail.fi/hiidenkuias/>

Hiidenkivi. Tillgänglig: <http://hiidenkivi.org>

Bromarv ekoby. Tillgänglig: <http://www.erat.com/rc.php?action=view&id=35>

Annikki. Tillgänglig: <http://www.annikinkatu.net>

Loppukiri. Tillgänglig: <http://aktiivisetseniorit-fi.directo.fi/loppukiri/>

Malta. Tillgänglig: <http://www.maltatalo.fi>

Omatoimi. Tillgänglig: <http://www.omatoimi.fi/ikaantyvien-yhteisoasuminen/>

Telefon- och e-post intervjuer

Korpela, Salla, telefonintervju 10.3.2014

Figurer

- sid 5: <http://www.annikinkatu.net/galleria.html>
sid 8: <http://www.annikinkatu.net/galleria.html>
sid 10: ovan: <http://koti.tnnet.fi/tuulenkyala/Toiminta/20VJuhlat.html#nedan>: <http://koti.tnnet.fi/tuulenkyala/Toiminta/20VJuhlat.html#>
sid 15: 1. <http://www.annikinkatu.net/galleria.html>
2. <https://www.facebook.com/260175597333804/photos/pb.260175597333804.-2207520000.1398456006./311514988866531/?type=3&theater>
3. http://hiidenkivi.org/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=1:talvikuvia&Itemid=4
4. <https://www.facebook.com/260175597333804/photos/a.260177794000251.72372.260175597333804/308276715857025/?type=1&theater>
5. <http://www.kotipehku.net>
6. <http://koti.tnnet.fi/tuulenkyala/Toiminta/20VJuhlat.html#nedan>: <http://koti.tnnet.fi/tuulenkyala/Toiminta/20VJuhlat.html#>
7. <http://www.erat.com/rc.php?action=view&id=35>
8. http://hiidenkivi.org/index.php?option=com_phocagalle
sid 19: Bild gjort enligt modell från askeleita kohti yhteisöasumista.
sid 20: Ilonen, Pia
sid 23: Pollock, Eric
sid 27: Pollock, Eric
sid 28: Pollock, Eric
sid 29: Ritningar gjorda enligt modell av huvudritningar
sid 31: <http://loppukiriseniorit.blogspot.fi/p/blog-page.html>
sid 33: Ritningar gjorda enligt modell av huvudritningar
sid 35: matlagning och takerass: Dahlström, Minkkinen. *Loppukiri - Vaihtoehtoista asumista seniori-iässä*
vy från stranden och gemensamt vardagsrum:
<http://loppukiriseniorit.blogspot.fi/p/blog-page.html>
matsal: <http://www.booksfromfinland.fi/2009/11/the-house-the-seniors-built/>
sid 38: <http://loppukiriseniorit.blogspot.fi/p/blog-page.html>

